

Дем'янишин Василь Григорович
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Наукова спадщина доктора економічних наук, професора, академіка Академії економічних наук України, заслуженого діяча науки і техніки України С. І. Юрія є розмаїтою, багатовекторною, спрямованою на вирішення дуже багатьох актуальних питань фінансової теорії і практики. Серед важливих напрямів його наукових досліджень важливе місце займають проблеми фінансового забезпечення різних господарюючих суб'єктів державного та місцевого рівня, включаючи заклади освіти територіальних громад.

Науковець вважає фінансове забезпечення і фінансове регулювання складовими методами фінансового механізму, які здійснюють безпосередній вплив на соціально-економічні процеси у суспільстві на державному і місцевому рівнях. Під фінансовим забезпеченням він розуміє процес «формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання» [1, с. 41; 2, с. 98].

В сучасній економічній літературі мають місце різні підходи до трактування фінансового забезпечення. Так, наприклад, автори Економічної енциклопедії під фінансовим забезпеченням вважають суму «грошей на рахунку клієнтів біржі з урахуванням прибутку або збитку за відкритими контрактами і комісії за цими контрактами, отриманої в разі їх ліквідації [3, с. 812]. Таке визначення має право на існування, однак воно відображає односторонній підхід до характеристики фінансового забезпечення і не робить його повноцінним.

Більшість вітчизняних економістів, зокрема В. М. Опарін, О. Д. Василик та інші фінансове забезпечення відносять до підсистем фінансового механізму, які є одночасно методами цього механізму і вважаються глобальними й узагальнюючими, що місять окремі часткові методи і характеризують напрями впливу фінансів на всі соціально-економічні процеси. В. М. Опарін вважає, що «фінансове забезпечення визначає напрями фінансової політики держави, ... реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовуються на практиці через установа оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними» [4, с. 56].

Досліджуючи питання фінансового механізму та фінансового забезпечення О. Д. Василик підкреслює: «Призначення фінансового механізму зводиться до двох основних функцій – фінансового забезпечення й фінансового регулювання економічних і соціальних процесів у державі. Слід зауважити, що вказані функції є повною теоретичною абстракцією. За наявного досвіду фінансове

забезпечення одночасно виконує функцію регулювання так само, як регулювання може здійснювати функцію фінансового забезпечення» [5, с. 105].

На нашу думку, вказані підходи є обґрунтованими і доповнюють один одного. З одного боку, фінансове забезпечення здійснюється шляхом використання таких методів, як самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда, лізинг, інвестування. З іншого боку фінансове забезпечення характеризується напрацюванням необхідної законодавчої і нормативної бази, яка давала б можливість чітко визначати форми і методи мобілізації фінансових ресурсів, які спряли б повноцінному фінансуванню запланованих заходів чи бюджетних програм.

Найбільш поширеним методом фінансового забезпечення у сфері соціально-культурних послуг є бюджетне фінансування, порядок якого регулюється Бюджетним кодексом України [6]. У цій сфері важливе місце займає освіта. Освітні послуги відповідно до функцій держави можуть надаватися державними виконавчими органами та органами місцевого самоврядування. Частину своїх функцій держава самостійно реалізує за допомогою міністерств, відомств, центральних установ і фінансує з державного бюджету. Іншу частину функцій держава делегує органам місцевого самоврядування. Для цього з державного бюджету місцевим передається відповідний обсяг трансфертів.

Левову частину освітніх функцій виконують об'єднані територіальні громади за рахунок бюджетних субвенцій та власних бюджетних ресурсів. Тому процес фінансового забезпечення закладів освіти цих громад включає державне фінансове планування, фінансове регулювання та фінансування. Успішне забезпечення реалізації цього процесу залежить від якісної державної законодавчої й нормативної бази, а також актив органів місцевого самоврядування.

Проаналізуємо сучасні реалії фінансового забезпечення закладів освіти на матеріалах Чемеровецької селищної ради Кам'янець-Подільського району Хмельницької області за 2018-2022 р. [9].

До освітньої галузі Чемеровецької селищної ради відносяться: 14 закладів загальної середньої освіти, 20 закладів дошкільної та 2 позашкільних заклади освіти. Базову освіту здобувають у п'яти закладах, з яких: 2 гімназії (Красноставська та Почапинецька), 2 загальноосвітні школи I-II ступенів (Кочубіївська, Шидловецька) та 1 Криківський навчально-виробничий комплекс, в складі якого є дошкільний заклад освіти. Повну загальну середню освіту отримують учні на базі дев'яти закладів: в опорному закладі з однією філією (Чемеровецький НВК №1 «ЗОШ I-III ступенів, ліцеї та МНВК» Бережанська філія), Чемеровецькому НВК №2 та семи загальноосвітніх школах I-III ступенів, а саме: Більська, Жердянська, Кугаєвецька, Свіршковецька, Сокириницька, Черчецька, Чорнянська. Розвиток вмінь і здібностей для дітей забезпечують Чемеровецький будинок школярів та дитячо-юнацька спортивна школа.

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання,

збагачує знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагає їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності.

Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Бюджет освіти Чемеровецької ОТГ, враховуючи загальний і спеціальний фонди, на 2020 рік затверджений (із змінами) в сумі 99 867,6 тис. грн.

Витрати загального фонду на заробітну плату працівників освіти з нарахуваннями склали 54 705,8 тис. грн., зазначений обсяг асигнувань забезпечив повну потребу в коштах на оплату праці з нарахуваннями відповідно до підвищення розміру мінімальної заробітної плати. Видатки на покриття оплати за енергоносії склали 2 127,5 тис. грн. На харчування дітей використано 568,6 тис. грн. Інші видатки загального фонду складають 2 717,7 тис. грн., зокрема: медикаменти, паливо-мастильні і будівельні матеріали, виплати дітям-сиротам одноразової допомоги, премія обдарованим дітям, оплата навчання студентів в медичних закладах та послуги.

Протягом червня місяця проведено поточні ремонти у чотирнадцяти закладах загальної середньої освіти та дев'ятнадцяти закладах дошкільної освіти. Для проведення ремонтів з місцевого бюджету виділено 890,5 тис. грн, в тому числі закуплено фарби, цемент, вапно на суму 250,6 тис. грн, решта коштів спрямована на придбання будівельних матеріалів. Окрім того, було залучено спонсорські кошти.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. №130 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» закуплено за державні та місцеві (на основі співфінансування) кошти меблі: парти та стільці для першокласників в кількості 181 комплектів на суму 254,4 тис. грн., 17 багатофункціональних пристроїв, 13 ноутбуків на суму 346,5 тис. грн. Також, відповідно до Концепції «Нова українська школа» закуплено дидактичний матеріал для початкової школи на суму 212,5 тис. грн.

На завершення роботи по проекту «Реконструкція та модернізація приміщень Жердянської загальноосвітньої школи I-III ступеня по вул. Центральній, 35, в с. Жердя Чемеровецького району» в рамках реалізації концепції «Нова українська школа», загальна вартість якого становить 20 196,8 тис. грн., профінансовано у 2020 р. 6 812,0 тис. грн. з ДФРР та 1 200,0 тис. грн з місцевого бюджету.

За рахунок капітальних видатків придбано ноутбуки (Сокиренецька ЗОШ I-III ступенів) на суму 10 тис. грн., проектор (ДНЗ №2 «Червона калина») на суму 13,45 тис. грн., та принтер (ДНЗ №1 «Дзвіночок») на суму 6,99 тис. грн., а

також виготовлено та профінансовано проектно-кошторисну документацію на суму 38,56 тис. грн.

Проведено капітальний ремонт коридорів в Чемеровецькому навчально-виховному комплексі №1 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, ліцей та міжшкільний навчально-виробничий комбінат» на суму 250,54 тис. грн., а також профінансовано проектно-кошторисну документацію по «Реконструкція приміщень їдальні та харчоблоку Чемеровецького навчально-виховного комплексу №1 «ЗОШ I-III ступенів, ліцей та міжшкільний навчально-виробничий комбінат» Чемеровецької селищної ради в сумі 75,15 тис. грн.

На підготовку до опалювального сезону 2020-2021 н. р. у закладах освіти із місцевого бюджету виділено 1 434,1 тис. грн.

Для ефективнішого використання коштів місцевого бюджету прийнято рішення про реорганізацію малокомплектних шкіл на території населених пунктів громади, що дасть змогу наблизити дітей, що проживають у сільській місцевості до високоякісних освітніх послуг.

З метою науково-методичного забезпечення системи загальної середньої та дошкільної освіти, підвищення кваліфікації, професійного рівня педагогічних працівників загальноосвітніх, дошкільних і позашкільних навчальних закладів і розвиток їхньої творчої ініціативи, методисти МК організували роботу мережових спільнот вчителів. Створено віртуальний кабінет вчителя іноземної мови. Планується робота стартапу ЗНР «Нова українська школа».

За ініціативи Чемеровецької селищної ради прийняті такі пріоритетні напрями та сформовані завдання в сфері освіти на 2021 рік:

- підвищення якості освіти в громаді, її орієнтація у європейській освітній простір з урахуванням державної політики у сфері освіти;

- подальший структурний і якісний розвиток мережі закладів освіти Чемеровецької селищної ради усіх типів з одночасним оновленням їх ресурсного забезпечення (придбання комп'ютерного обладнання, шкільних меблів, сучасного технологічного обладнання для організації харчування);

- забезпечення доступу до дошкільної освіти дітям відповідного віку незалежно від місця проживання, соціального походження, матеріального забезпечення;

- удосконалення управлінського і науково-методичного забезпечення розбудови інноваційних моделей освіти на основі концепцій гуманізації та компетентнісного підходу;

- запровадження нового змісту освіти, заснованого на формуванні життєво необхідних ключових компетентностей;

- пошук і реалізація сучасних ефективних моделей виховання, спрямованих на формування системи цінностей особистості, адекватних актуальним завданням розбудови суспільства в Україні;

- створення умов для реалізації рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом розширення мережі класів закладів освіти з інклюзивним навчанням та активна комунікація з Інклюзивно-ресурсним центром Чемеровецької селищної ради;

- посилення мотивації вчителя до професійного зростання, забезпечення умов для підвищення кваліфікації за різними формами;
- сприяння інноваційному розвитку освітніх процесів, кадровому забезпеченню шкіл, налагодженню ефективної співпраці закладів освіти між собою;
- підвищення рівня забезпечення транспортними послугами учнів та педагогічних працівників до місць навчання, роботи і додому;
- удосконалення системи позашкільної освіти та створення умов для діяльності позашкільних закладів як координаційних центрів виховної та організаційно-методичної роботи;
- вироблення єдиної стратегії та консолідації зусиль освітян, структурних підрозділів органів місцевого самоврядування у впровадженні реформи освітньої галузі на території Чемеровецької об'єднаної територіальної громади [9].

Таким чином, рівень фінансового забезпечення закладів освіти Чемеровецької ОТГ є задовільним і дає можливість якісно надавати освітні послуги. Пріоритетні напрями та завдання у сфері освіти відповідають напрямам реалізації політики держави та сприятимуть удосконаленню навчально-виховному процесу у загальноосвітніх школах.

Список використаних джерел:

1. Фінанси: вишкіл студії: навчальний посібник / за ред. д. е. н., проф. Юрія С. І. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 357 с.
2. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова; 2-ге вид. переробл. і доповн. К.: Знання, 2012. 687 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
4. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навчальний посібник. 2-ге вид. переробл. і доповн. К.: КНЕУ, 2001. 240 с.
5. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. К.: НІОС, 2000. 416 с.
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
8. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.02.2017 р. № 142-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-р> (дата звернення: 23.09.2021).
9. Матеріали Чемеровецької селищної ради Кам'янець-Подільського району Хмельницької області за 2018-2022 р. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua>.